

ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

Giriş

İşbu Sözleşme'ye Taraf Olan Devletler,

(a) Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş olan ve insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri anımsayarak,

(b) Birleşmiş Milletler'in, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ile tanınan hak ve özgürlüklere herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın herkesin sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak,

(c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile engelli bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerekliliğini tekrar teyit ederek,

(d) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'yi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Korunması Sözleşmesi'ni akılda tutarak,

(e) Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek,

(f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Engelliler için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar'da yer alan ilke ve politika önerilerinin engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak,

(g) Engelliliğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulayarak,

(h) Bir kişinin engelli olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve değerinin de ihlal edilmesi anlamına geldiğini de kabul ederek,

(i) Bunun yanısıra engelli bireylerin çeşitliliğini kabul ederek,

(j) Daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunmasının gerektiğini kabul ederek,

(k) Çeşitli araç ve yükümlülüklerin varlığına rağmen engelli kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki manilerin halen var olmaya devam ettiği ve dünyanın her yerinde engelli bireylerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları gerçeğinden endişe duyarak,

(1) Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası işbirliğinin önemini bilincinde olarak,

(m) Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere engellilerin bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemini kabul ederek,

(o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendirenler de dâhil olmak üzere politika ve programlarla ilgili karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak,

(p) Irk, ten rengi, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birçok nedene dayalı olarak ve bu nedenle daha ağırlaştırılmış bir ayrımcılığa maruz kalan engellilerin karşılaştığı zor koşullardan kaygı duyarak,

(q) Engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkar muameleye, kötü muameleye veya istismara karşı daha büyük bir risk altında oldukları gerçeğinin farkında olarak,

(r) Engelli çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gereğini kabul ederek ve bu bağlamda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri yeniden hatırlatarak,

(s) Engellilerin insan temel hak ve özgürlüklerinden tam yararlanmasını teşvike yönelik çabalara cinsiyet eşitliği perspektifinin de eklenmesi gerektiğini vurgulayarak,

(t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek,

(u) Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan amaç ve ilkelere saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve yürürlükteki insan hakları belgelerine riayet edilmesinin özellikle silahlı çatışma ve işgal koşullarında engellilerin korunması için vazgeçilmez olduğunu akılda tutarak,

(v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek,

(w) Diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunan bireyin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak,

(x) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunması gerektiğinin ve engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesinin sağlanabilmesi için engelliler ile aile bireylerinin gerekli koruma ve desteği alması gerektiğine inanarak,

(y) Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine, hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Amaç

Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

Madde 2

Tanımlar

İşbu Sözleşme'nin amaçları açısından;

"İletişim" erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, Braille alfabesi kullanarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, işitsel okumayı, beden dilini, diğer tür, biçem ve araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir;

"Dil" sözlü dili, işaret dilini ve sözlü olmayan diğer dilleri kapsamaktadır;

"Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

"Makul düzenleme", engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

"Evrensel tasarım" ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. "Evrensel tasarım" gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı zorunluluğunu da dışlamayacaktır.

Madde 3

Genel İlkeler

İşbu Sözleşme'nin dayandığı ilkeler şunlardır:

(a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;

(b) Ayrımcılık yapılmaması;

(c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;

(d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;

(e) Fırsat eşitliği;

(f) Erişilebilirlik;

(g) Kadın-erkek eşitliği;

(h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

Madde 4

Genel Yükümlülükler

1. Taraf Devletler engelliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Bu amaç doğrultusunda Taraf Devletler;

(a) Bu Sözleşme'de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı;

(b) Yürürlükte mevcut, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı;

(c) Tüm politika ve programlarda engellilerin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı;

(d) Bu Sözleşme'yle bağdaşmayan eylemler veya uygulamalardan kaçınmayı ve kamu kurum ve kuruluşlarının bu Sözleşme'ye uygun davranmalarını sağlamayı;

(e) Kişiler, örgütler veya özel teşebbüslerin engelliğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri almayı;

(f) Standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesinde Sözleşme'nin ikinci maddesinde tanımlandığı gibi evrensel tasarımdan yararlanılması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğunca az değişikliği ve düşük maliyeti gerektiren ürünler, hizmetler, ekipman ve tesislerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi engellilere yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(h) Engellilere yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanmasını,

(i) Engellilerle çalışan meslek sahipleri ve işyeri personelinin bu Sözleşme'de tanınan haklara ilişkin eğitiminin geliştirilmesi ve böylece bu haklarla güvence altına alınan destek ve hizmetlerin iyileştirilmesini

taahhüt eder.

2. Taraf Devletler ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili olarak kaynakları ölçüsünde azami tedbirleri almayı ve gerektiğinde uluslararası işbirliği çerçevesinde engellilerin bu haklardan tam olarak yararlanmasını aşamalı olarak sağlamak için işbu Sözleşme'de yer alan ve uluslar arası hukuka göre derhal uygulanması gereken yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder.

3. Taraf Devletler işbu Sözleşme'nin uygulanmasını sağlayacak yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ile engellilere ilişkin diğer karar alma süreçlerinde engelli çocuklar da dahil olmak üzere engellilere onları temsil eden örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir.

4. Bu Sözleşme'deki hiçbir hüküm engelli kişilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli nitelikte olan ve Taraf Devlet'in yasalarında veya Taraf Devlet'in uymayı taahhüt ettiği uluslar arası hukuk kurallarında mevcut bulunan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletler'den herhangi birinin hukuka, sözleşmelere, hukuki düzenlemelere, geleneğe göre yürürlükte bulunan temel insan haklarından herhangi birini işbu Sözleşme'nin bu hakları öngörmediği veya daha dar kapsamlı olarak öngördüğü gerekçesiyle kısıtlaması veya kısmen değiştirilmesi mümkün değildir.

5. Bu Sözleşme'nin hükümleri herhangi bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın federal devletlerin bütün bölgelerinde uygulanır.

Madde 5

Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik

1. Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder.

2. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır.

3. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar.

4. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.

Madde 6

Engelli Kadınlar

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 7

Engelli Çocuklar

1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarının gözetilmesine öncelik verir.

3. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.

Madde 8

Bilinçlendirme

1. Taraf Devletler, aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek için acil, etkin ve uygun tedbirleri almayı taahhüt eder:

(a) Aile dahil toplumun her kesiminde engellilere yönelik bilinci arttırmak ve engellilerin hakları ve insanlık onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

(b) Yaşamın her alanında engellilere yönelen klişeler, önyargılar, incitici uygulamalar ile cinsiyet ve yaş temelli ayrımcı davranışlarla mücadele etmek;

(c) Engelli bireylerin kapasiteleri ve katkılarına ilişkin bilinç yaratmak.

2. Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir:

(a) Toplumda bilinç yaratmaya yönelik etkin kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürülmesi:

(i) Engelli bireylerin haklarının kabul edilebilirliği konusunda toplumun eğitimi;

(ii) Engellilere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal bilincin artırılması;

(iii) Engelli bireylerin becerileri, meziyetleri ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkısının toplumca tanınmasını teşvik etmek;

(b) Erken yaştan itibaren tüm çocukların eğitim sisteminin her aşamasında engelli bireylerin insan haklarına saygıyla yaklaşmasını teşvik etmek;

(c) Tüm kitle iletişim araçlarında engellilerin işbu Sözleşme'nin amacına uygun bir yaklaşımla tanımlanmasını cesaretlendirmek;

(d) Engellilere ve haklarına ilişkin bilinci artırıcı eğitim programlarını desteklemek.

Madde 9

Erişebilirlik

1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;

(c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması;

(e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;

(f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;

(g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;

(h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.

Madde 10

Yaşama Hakkı

Taraf Devletler her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak engellilerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 11

Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar

Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alır.

Madde 12

Yasa Önünde Eşit Tanınma

1. Taraf Devletler, engellilerin buldukları her yerde kişi olarak tanınma hakkına sahip olduklarını yeniden onaylar.

2. Taraf Devletler engellilerin tüm yaşam alanlarında diğer bireylerle eşit koşullar altında hak ehliyetine sahip olduğunu kabul eder.

3. Taraf Devletler engelli bireylerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alır.

4. Taraf Devletler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tüm tedbirlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak istismarı önleyici uygun ve etkin bir şekilde güvenceler sağlamasını temin eder. Söz konusu güvenceler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, kişinin içinde bulunduğu koşullar ile orantılı olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre içinde uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler söz konusu tedbirlerin kişinin hak ve çıkarlarını etkilediği derecede ölçülü olmalıdır.

5. Taraf Devletler işbu Madde çerçevesinde engellilerin mülk edinmek veya mirasa hak kazanmak, mali işlerini kontrol etmek ve banka kredileri, ipotekleri ve diğer mali kredilere erişim açısından diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkin bir şekilde tüm tedbirleri almalı ve engellilerin mülklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamasını sağlar.

Madde 13

Adalet Erişim

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında adaletle etkin bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımları kolaylaştırılmalıdır.

2. Taraf Devletler engellilerin adaletle etkin bir şekilde erişimini sağlamak için polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi çalışanlarının gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır.

Madde 14

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlar:

(a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma;

(b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve engelliliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi.

2. Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar.

Madde 15

İşkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Maruz Kalmama

1. Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmamalıdır.

2. Taraf Devletler engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri alır.

Madde 16

Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama

1. Taraf Devletler engellilerin ev içinde ve dışında sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dahil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tüm tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.

3. Taraf Devletler sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için engellilere hizmet etmeye yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesini sağlar.

4. Taraf Devletler koruyucu hizmetlerin sunulması sırasında meydana gelenler de dahil olmak üzere sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri alır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme, kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlar ve yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçlarını dikkate alır.

5. Taraf Devletler engellilere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dahil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyar.

Madde 17

Kişisel Bütünlüğün Korunması

Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

Madde 18

Seyahat Özgürlüğü ve Uyruluk

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve uyrukluk hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlar:

(a) Uyrukluk kazanma ve değiştirme hakkı olması ve keyfi olarak veya engelli olması nedeniyle uyrukluktan mahrum bırakılmaması;

(b) Kişinin engelli olması nedeniyle uyrukluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını sağlamak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçleri yürütme olanağından mahrum bırakılmaması;

(c) Kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması;

(d) Kendi ülkesine girme hakkından engelli olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması.

2. Engelli çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilmeli ve doğuştan isim edinme, uyrukluk kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olmalıdır.

Madde 19

Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

(a) Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;

(b) Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;

(c) Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.

Madde 20

Kişisel Hareketlilik

Taraf Devletler engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler şunlardır:

(a) Engellilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması;

(b) Engellilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması;

(c) Engellilere ve engelli kişilerle çalışan uzman personele engellilerin hareket becerilerinin geliştirilmesi konusunda eğitim verilmesi;

(d) Harekete yardımcı araç ve gereçlerle yardımcı teknolojileri üretenlerin engellilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik edilmesi.

Madde 21

Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim

Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

(a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;

(b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabetini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;

(c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilen biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

Madde 22

Özel Hayata Saygı

1. İkametgahı ve yaşama biçimi ne olursa olsun hiçbir engelli bireyin özel hayatı, ailesi, konutu, haberleşmesi ve diğer iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale edilemez ve şeref ve haysiyetine yönelik hukuka aykırı uygulamalarda bulunulamaz. Engelliler söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler engellilerin kişisel, sağlık ve rehabilitasyon bilgilerinin gizliliğini diğer bireyler ile eşit koşullar altında korur.

Madde 23

Hane ve Aile Hayatına Saygı

1. Taraf Devletler evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri etkin bir şekilde ve engellilerin diğer bireylerle eşit olduğunu gözeterek alır. Bu çerçevede aşağıda belirtilenler sağlanmalıdır:

(a) Evlilik çağına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması;

(b) Engellilerin çocuklarının sayısına ve yaş aralığına, serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının tanınması ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ile bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması;

(c) Çocuklar dahil olmak üzere engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında doğurganlıklarından mahrum bırakılmaması.

2. Taraf Devletler, velayet, vesayet, kayımsızlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda-her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla-engelli hakları ve sorumluluklarını güvence altına alır. Engelliler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken Taraf Devletler uygun desteği sunar.

3. Taraf Devletler, engelli çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlar. Taraf Devletler bu hakları yaşama geçirmek ve engelli çocukların saklanması, terk edilmesi, ihmal edilmesi ve ayrı tutulmasının önüne geçmek üzere engelli çocuklara ve ailelerine erken ve kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunar.

4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemi olmadan ailesinden ayrılmasını sağlar. Bunun istisnası yargısal denetime tabi yetkili mercilerin çocuğun üstün yararı gereğince ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna uygulanan yasa ve usuller uyarınca karar vermesidir. Hiçbir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinden biri ya da hepsinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.

5. Taraf Devletler, engelli çocuğun çekirdek ailesinin çocuğa bakamaması durumunda, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt eder.

Madde 24

Eğitim

1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;

(b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması;

(c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması.

2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar:

(a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve ortaöğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır;

(b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir;

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır;

(e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır:

(a) Braille ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesi, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;

(b) İşaret dilinin öğrenilmesine, işitme ve konuşma engellilerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Sözkonusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömürboyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.

Madde 25

Sağlık

Taraf Devletler engellilerin engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanır. Taraf Devletler engellilerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır.

Taraf Devletler;

(a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, engellilere diğer bireylerle aynı kapsam, kalite ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel ve üreme sağlığı ile halk sağlığı programlarını da içermesini sağlar;

(b) Engellilerin özellikle engellilikleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerini sağlar. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, engelliliğin azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır;

(c) Sağlık hizmetlerini kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesini temin eder;

(d) Sağlık profesyonellerinin engellilere sunduğu tıbbi bakımın diğer bireylere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve bu bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla diğer tedbirlerin yanısıra eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık bakımının etik standartlarını yayımlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında bilinç yaratır;

(e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar;

(f) Engelliliğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önlemek üzere gerekli tedbirleri alır.

Madde 26

Habiliteasyon ve Rehabilitasyon

1. Taraf Devletler engellilerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler:

(a) Habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çok-disiplinli bir çerçevede değerlendirilmesine dayanmalıdır;

(b) Engellilerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak zorunlu olmalıdır ve bu hizmet ve programlar kırsal alanlar dahil olmak üzere, engellilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmalıdır.

2. Taraf Devletler habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilmesini destekler.

3. Taraf Devletler engelliler için hazırlanmış, habilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazlar ve teknolojilerin erişilebilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını teşvik eder.

Madde 27

Çalışma ve İstihdam

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken engelli olanlar dahil olmak üzere tüm engellilerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama çalışmalarını da içeren uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alır. Taraf Devletler bunların yanısıra;

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Fırsat eşitliği, eşit değerde işe eşit ücret ilkesi, tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları dahil olmak üzere diğer bireylerle eşit koşullar altında adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak engellilerin haklarını korur;

(c) Engellilerin iş ve sendikal haklarını diğer bireylerle eşit koşullar altında kullanabilmelerini sağlar;

(d) Engellilerin genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, mesleki ve sürekli eğitime diğer bireylerle eşit koşullar altında etkin bir şekilde erişimini sağlar;

(e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarının ve kariyer gelişiminin desteklenmesine ve engellilerin iş aramasına veya işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

- (f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;
- (g) Engellileri kamu sektöründe istihdam eder;
- (h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve önlemlerle, engellilerin özel sektörde istihdam edilmelerini destekler;
- (i) Engellilerin çalıştığı işyerlerinde makul düzenlemelerin yapılmasını sağlar;
- (j) Engellilerin açık iş piyasasında iş deneyimi kazanmasını temin eder;
- (k) Engelliler için mesleki rehabilitasyon, işte kalma ve işe dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler engellilerin kölelik altında tutulmalarını engeller ve engellileri zorla veya mecburi çalışmaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korur.

Madde 28

Yeterli Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma

1. Taraf Devletler, engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanırlar. Taraf Devletler bu hakkın engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atar.

2. Taraf Devletler engellilerin sosyal korunma ve engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanırlar ve aşağıda belirtilen tedbirler dahil olmak üzere bahsekonu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atar:

(a) Engellilerin temiz su hizmetlerine, uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak ve engellilerin ihtiyaçlarına ilişkin araç-gereç ve diğer yardımlara erişimlerini temin etmek;

(b) Özellikle engelli kadın ve kızlar ve engelli yaşlılar dahil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak;

(c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil engelliliğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak;

(d) Engellilerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak;

(e) Engellilerin emeklilik fırsatları ve programlarına eşit erişimini sağlamak.

Madde 29

Siyasal ve Toplumsal Yaşama Katılım

Taraf Devletler, engellilerin siyasi haklarını ve diğer bireylerle eşit koşullar altında bunlardan yararlanma fırsatını güvence altına alır ve aşağıda belirtilenleri yerine getirir:

(a) Diğerlerinin yanısıra aşağıda belirtilenler yoluyla, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dahil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak,

(i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılmasının kolay olmasını sağlamak,

(ii) Engellilerin, seçimlerde ve referandumlarda baskıya uğramadan, gizli oy kullanarak, aday olma ve etkili bir mevkide görev alma ve devletin tüm kademelerinde tüm kamu görevlerini yerine getirme haklarını koruyarak, uygun olan yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırmak,

(iii) Engellilerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri durumunda oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vermek,

(b) Engellilerin ayrımcılığa uğramadan, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kamu işlerinin idaresinde etkin ve tam katılımlarının sağlanacağı bir ortamı yaratmak ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere, kamu işlerine katılımlarının cesaretlendirmek;

(i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım;

(ii) Engellileri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden engelli örgütlerinin kurulması ve engellilerin içinde yer almalarının sağlanması.

Madde 30

Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanıır ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır:

(a) Kültürel materyallere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

(b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

(c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek.

2. Taraf Devletler, sadece engellilerin yararı için değil, toplumu zenginleştirmek amacıyla da engellilerin yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, engellilerin kültürel materyallere erişimine uygun olmayan veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri alır.

4. Engelliler, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin, örneğin işaret dilleri ve işitme engelliler kültürü, tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir.

5. Taraf Devletler, engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğer bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri alır:

(a) Engellilerin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve artırmak;

(b) Engellilerin, özel spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılmalarına sahip olmasını temin etmek ve bu nedenle, diğer bireylerle eşit koşullar altında onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını sağlamak;

(c) Engellilerin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak;

(d) Engelli çocukların, okullardaki etkinlikler dahil olmak üzere, oyun, eğlence, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilmelerini sağlamak;

(e) Eğlence, turistik, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere engellilerin erişebilmesini sağlamak.

Madde 31

İstatistikler ve Veri Toplama

1. Taraf Devletler bu Sözleşmenin uygulanması açısından gerekli politikaları formüle etmeleri ve geliştirmelerinde kendilerine yol gösterecek, istatistik veriler ve araştırmalar da dahil olmak üzere uygun bilgileri toplar. Bilgi toplama ve bilginin sürdürülebilirliği için aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

(a) Verinin korunması, engelli kişilerin özel yaşamlarına saygı ve gizliliğin sağlanmasına ilişkin yasal olarak oluşturulmuş güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.

(b) İstatistiklerin toplanması ve kullanımında insan hakları, temel özgürlükler ve etik ilkelerin korunması konularındaki uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygunluk aranmalıdır.

2. Bu Maddeye göre toplanan bilginin, uygun olması halinde, dağıtılması ve mevcut sözleşme kapsamında taraf devletlerin uygulamalarının değerlendirilmesi ve engellilerin haklarını kullanırken karşılaştıkları güçlüklerin ortaya konulmasında kullanılması sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler topladıkları istatistiklerin dağıtılması konusunda sorumluluk almalı ve bu verilerin engelli kişiler ve diğerleri için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

Madde 32

Uluslararası İşbirliği

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin amaç ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik olarak ulusal çabaların desteklenmesi konusunda uluslararası işbirliğinin önemini kabul eder ve teşvik eder. Bu doğrultuda devletlerarası ve devletler düzeyinde, gerektiğinde ilgili uluslararası ve bölgesel örgütler ve sivil toplumla özellikle engellilere yönelik örgütlerle işbirliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

(a) Uluslararası kalkınma programları da dahil olmak üzere uluslararası işbirliğinin, engellileri kapsamasını ve engelliler için erişilebilir olmasını güvence altına almak,

(b) Bilgi, deneyim ve eğitim programları ve iyi uygulamaların değişimi ve paylaşımı aracılığıyla kapasite geliştirmeyi teşvik etmek ve desteklemek,

(c) Araştırma, bilimsel ve teknik bilgiye erişim konularında işbirliğini geliştirmek,

(d) Erişilebilir ve destek sağlayıcı teknolojilere ulaşımın sağlanması aracılığıyla ve teknoloji transferi yoluyla uygun görülen teknik ve ekonomik yardımı sağlamak.

2. Bu Maddenin hükümleri, her taraf devletin mevcut sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmesini gözardı etmez.

Madde 33

Ulusal Uygulama ve Denetim

1. Taraf Devletler kendi örgütlenme biçimlerine uygun olarak mevcut sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili konular için hükümet içinde bir veya daha fazla kilit nokta tahsis eder ve hükümet içinde farklı sektörler ve farklı düzeylerdeki konuyla ilgili faaliyetlerin teşvik edilmesi için koordinasyon mekanizması kurar.

2. Taraf Devletler, kendi bünyeleri içerisinde, işbu Sözleşmeyi teşvik ve temin edip düzeltmek amacıyla kendi yasal ve idari sistemlerine uygun olan ve bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir yapı bulundurur veya kurar ve bu yapıyı güçlendirir. Taraf Devletler bu yapıyı kurarken, insan haklarının teşviki ve korunması için ulusal kurumların statü ve işleyişine ilişkin ilkeleri de gözönünde bulundurlar.

3. Taraf Devletler, başta engelliler ve onları temsil eden kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun denetim sürecine tam katılımını sağlar.

Madde 34

Engelli Hakları Komitesi

1. İşbu Sözleşmede verilen görevleri yerine getirmek üzere bir Engelli Hakları Komitesi kurulur (bundan sonra "Komite" olarak adlandırılacaktır).

2. Komite, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihte 12 uzmandan oluşur. 60 onay veya katılımdan sonra, Komite'nin üye sayısı altı kişi artırılarak azami üye sayısı olan 18'e ulaşılır.

3. Komite üyeleri kişisel kapasiteleri ölçüsünde çalışmalı ve ahlaki değerleri yüksek, sözleşmenin içerdiği alanlarla ilgili başarıları ve deneyimleri kabul gören kişiler arasından seçilmelidirler. Taraf Devletler, adaylarını belirlerken bu sözleşmenin 4. Maddesinin 3. paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurmaya davet edilir.

4. Komite üyeleri Taraf Devletlerce seçilir. Taraf Devletler komite üyelerinin seçiminde eşit coğrafi dağılım, farklı medeniyetlerin ve yasal sistemlerin temsil edilmesi, kadın-erkek temsiline dengeli olması ve engelli uzmanların katılımı hususlarını dikkate alır.

5. Komite üyeleri, Taraf Devletler Konferansı sırasında, Sözleşmeye Taraf Devletlerin vatandaşları arasından belirlediği adaylardan oluşan bir listeden gizli oyla seçilir. Taraf Devlet sayısının 2/3'ünün karar yeter sayısı olduğu bu toplantılarda, en fazla oyu alan ve temsil edilen devletlerin oylarının mutlak çoğunluğuna ulaşan kişiler seçimi kazanırlar.

6. İlk seçim, Sözleşmenin yürürlüğe girişinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her seçimden en az dört ay önce Taraf Devletlere yazı göndererek iki ay içinde adaylarını bildirmelerini ister. Genel Sekreter, taraf devletlerce gösterilen ve sözleşmeye uygun olan adaylarını adlarını alfabetik sıraya göre, kendisini aday gösteren Taraf Devletin adıyla birlikte listeler ve Sözleşmeye taraf devletlere gönderir.

7. Komite üyeleri dört yıllık bir dönem için seçilir. Üyeler, sadece bir dönem daha tekrar seçilebilirler. Ancak, ilk seçimlerde seçilen altı üyenin dönemi iki yıl sonunda biter. Bu altı üye, ilk seçimlerin hemen ardından, bu maddenin 5. paragrafında bahse konu oturum başkanı tarafından kura yöntemiyle belirlenir.

8. Altı yeni üyenin seçimi, bu Maddenin ilgili hükümlerine göre gerçekleştirilen düzenli seçimlerle yapılır.

9. Komite üyelerinden biri ölüm, istifa ya da başka herhangi bir nedenle süresi dolmadan görevinden ayrılırsa, temsil ettiği Taraf Devlet, bu Maddenin ilgili hükümlerinde aranan nitelik ve yeterliliklere sahip bir başka uzmanı atar. Yeni üye kalan süreyi tamamlar.

10. Komite çalışmalarıyla ilgili kurallarını kendisi belirler.

11. Komitenin bu Sözleşmeyle verilen görevlerini etkin olarak yerine getirebilmesini teminen gereksinim duyacağı personel ve diğer ihtiyaçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından sağlanır. Ayrıca, Genel Sekreter Komite'yi ilk toplantı için toplar.

12. Bu Sözleşme hükümlerine göre kurulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun kararıyla, Birleşmiş Milletler kaynaklarından bir ücret alır. Genel Kurul bu kararı verirken Komite'nin sorumluluklarını dikkate alır.

13. Komite üyeleri, Birleşmiş Milletler misyonlarında görevli uzmanlar olarak Ayrıcalık ve Bağışıklıklar Sözleşmesinin ilgili kısımlarında yer alan imkan, ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar.

Madde 35

Taraf Devletlerce Sunulacak Raporlar

1. Her Taraf Devlet, Sözleşmenin ilgili Devlet için yürürlüğe girmesinden sonra iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla Komiteye Sözleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi için alınan önlemler ve kaydedilen gelişmeler hakkında kapsamlı bir rapor sunar.

2. Bundan sonra, Taraf Devletler en az dört yılda bir ve buna ilave olarak zamana bağlı olmaksızın Komitenin talep etmesi durumunda müteakip raporları sunar.

3. Komite, raporların içeriği için başvurulabilecek temel noktaları belirler.

4. Komiteye ilk kapsamlı raporunu sunan bir Taraf Devletin müteakip raporlarının eski bilgileri içermesine gerek yoktur. Taraf Devletler komiteye rapor hazırlarken, açık ve şeffaf bir yöntem izlemeli ve bu Sözleşmenin 4. Maddesinin 3 paragrafındaki hükümleri gözönünde bulundurmalıdır.

5. Raporlar, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilme düzeyini etkileyen güçlükleri ve etkenleri de içerebilir.

Madde 36

Raporların Değerlendirilmesi

1. Komite, her raporu inceler, varsa önerilerini ve genel yorumlarını da ekleyerek ilgili devlete geri gönderir. Taraf devlet, seçtiği herhangi bir bilgiyle komiteye yanıt verir. Komite, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin ek bilgileri Taraf Devletlerden isteyebilir.

2. Bir Taraf Devlet, raporunu sunmada kaydadeğer ölçüde geç kalmışsa Komite, ilgili devlete, raporun sunulması yönünde çağrıda bulunabilir. Bu çağrıyı takip eden üç ay içerisinde sözkonusu rapor Komite'ye iletilmezse, Komite sözleşme hükümlerinin bahse konu ülkede yerine getirilmesine yönelik çalışmaların gözden geçirilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı yönde bildirimde bulunabilir. Taraf Devlet bu bildirimde sözkonusu raporun sunarak yanıt verirse, bu maddenin birinci paragrafının hükümleri uygulanır.

3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri raporların erişilebilir olmasını sağlar.

4. Taraf Devletler raporlarının, kendi ülkelerindeki kamuoyu için geniş ölçüde erişilebilir olmasını sağlar ve sözkonusu raporlara tavsiye ve önerilerin getirilmesini teşvik eder.

5. Komite, uygun gördüğü takdirde, içinde teknik yardım talebi ya da belirtisi bulunan raporları, kendi görüş ve önerileriyle Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşları, fon ve programları ile ilgili diğer kuruluşlara iletebilir.

Madde 37

Taraf Devletler ve Komite Arasındaki İşbirliği

1. Taraf Devletlerin her biri Komite'yle işbirliği yapmalı ve üyelere görevlerini yerine getirmede yardımcı olmalıdır.

2. Komite, Taraf Devletlerle ilişkisi çerçevesinde, bir devlete sözleşmenin uygulanması için ulusal kapasitesini geliştirici yollar ve araçlar konularında uluslararası işbirliği de dahil sorumluluklar verir.

Madde 38

Komitenin Diğer Organlarla İlişkisi

Sözleşme hükümlerinin etkin olarak yerine getirilmesinin güçlendirilmesi ve sözleşmenin kapsadığı alanla ilgili uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi açısından:

1. Birleşmiş Milletler'in ihtisas kuruluşları ve diğer organları, sözleşmenin, kendi çalışma alanlarına giren hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında temsil edilmelidir. Komite, uygun görmesi halinde, ihtisas kuruluşları ve diğer organları, bu Sözleşmenin alanlarıyla ilgili hükümlerin nasıl yerine getirileceği hakkında uzman görüşüne başvurmak üzere çağırabilir. Komite, ihtisas kuruluşları ve diğer organlardan, sözleşmenin kendi faaliyet alanlarıyla ilgili uygulamalarına ilişkin rapor sunmalarını isteyebilir.

2. Komite, yetkisini kullanırken, raporlama ilkeleri, önerileri ve genel yorumlarında tutarlılığı sağlayabilmek, yetki ve görev alanlarının çatışmasından kaçınmak açısından, uygun görmesi halinde, uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla oluşturulan diğer ilgili organlara danışır.

Madde 39

Komitenin Raporu

Komite, her iki yılda bir, faaliyetleri hakkında, Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor sunar. Komite raporunda ayrıca, Taraf Devletlerden alınan bilgiler ve raporların incelenmesi doğrultusunda ortaya çıkan öneri ve genel yorumları da belirtebilir. Bu öneri ve değerlendirmeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporunda yer alır.

Madde 40

Taraf Devletler Konferansı

1. Taraf Devletler sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi ile ilgili konuları tartışabilmek için düzenli aralıklarla Taraf Devletler Konferansı'nda biraraya gelir.

2. Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden altı ay içinde ilk Taraf Devletler Konferansı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin çağrısıyla toplanır. Bundan sonraki toplantılar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından iki yılda bir ya da Taraf Devletler Konferansı'nın kararıyla toplanır.

Madde 41

Depozitör

Sözleşmenin depozitörlük görevini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri yürütür.

Madde 42

İmzalanma

İşbu Sözleşme, 30 Mart 2007 tarihinden itibaren, New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde, tüm devletler ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin imzasına açılır.

Madde 43

Bağlanma İradesi

İşbu Sözleşme, imzacı Devletlerin onaylamasına ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin resmi teyidine tabidir. Sözleşmeyi imzalamamış devlet veya bölgesel bütünleşme örgütlerinin katılımına açıktır.

Madde 44

Bölgesel Bütünleşme Örgütleri

1. "Bölgesel bütünleşme örgütü", belirli bir bölgedeki bağımsız devletlerce kurulan ve bu sözleşme kapsamındaki konulardaki yetkilerini devrettikleri örgütü ifade etmektedir. Bu örgütler, onay veya katılım belgelerinde Sözleşme kapsamına giren konulardaki yetki düzeylerini açıklarlar. Sonrasında, bu yetki düzeylerinde değişiklik olduğu takdirde depozitorü bilgilendirirler.

2. Mevcut Sözleşmede "Taraf Devletler"e yapılan atflar, yetkileri dahilinde bu örgütlere uygulanacaktır.

3. 45. maddenin 1. paragrafı, 47. maddenin 2. ve 3. paragrafları açılarından, bölgesel bütünleşme örgütlerince depozit edilen belgeler sayıma dahil edilmez.

4. Bölgesel bütünleşme örgütleri, Taraf Devletler konferansında yetkileri kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilirler. Oyları, bu Sözleşmeye taraf üyelerinin sayısı kadardır. Bünyesindeki Taraf Devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar. Bu kural, tersi için de geçerlidir.

Madde 45

Yürürlüğe Girme

1. İşbu Sözleşme, 20. onay veya katılım belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

2. Söz konusu 20. belgenin depozit edilmesinin ardından Sözleşme, onu imzalayan, resmen teyid eden veya ona katılan herhangi bir devlet ya da bölgesel bütünleşme örgütü için, onay belgelerini depozit etmelerini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

Madde 46

Çekinceler

1. Mevcut Sözleşmenin kapsamı ve amaçlarıyla uyumlu olmayan çekinceler kabul edilemez.

2. İleri sürülen çekinceler her zaman geri çekilebilir.

Madde 47

Değişiklikler

1. Herhangi bir Taraf Devlet Sözleşme üzerinde bir değişiklik önererek, bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirebilir. Genel Sekreter, öneriyi Taraf Devletlere bildirerek, tartışılıp karara bağlanması için bir konferans toplanması hakkındaki görüşlerini sorar. Bildirimi takip eden dört ay içinde Taraf Devletlerin en az 1/3'ü konferansın toplanmasından yana görüş bildirirse, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletlerin himayesi altında Taraf Devletleri toplantıya davet eder. Söz konusu değişiklik tasarısı, toplantı sırasında mevcut bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin 2/3'ünün desteğini alması durumunda kabul edilir ve Genel Sekreter tarafından, onay için Genel Kurul'a, daha sonra ise kabulleri için tüm Taraf Devletlere iletilir.

2. Paragraf 1'e göre kabul edilen ve onaylanan bir değişiklik, anılan değişikliğin kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Daha sonra, bahse konu değişiklik herhangi bir Taraf Devlet için, kendi onay belgesini depozit etmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Bir değişiklik, sadece onu kabul eden devletleri bağlar.

3. Taraf Devletler konferansı sırasında oybirliğiyle karar verildiği takdirde, Paragraf 1 çerçevesinde kabul edilen ve onaylanan ve Sözleşmenin sadece 34, 38, 39 ve 40. maddelerine ilişkin bir değişiklik, anılan değişikliğin

kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde tüm Taraf Devletler için yürürlüğe girer.

Madde 48

Çekilme

Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yazılı olarak bildirmek suretiyle sözleşmeden çekilebilir. Bu çekilme, sözkonusu bildirim Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince alınışından 1 yıl sonra geçerlilik kazanır.

Madde 49

Erişilebilir Format

Bu sözleşme erişilebilir formatlarda hazır bulundurulur.

Bu Sözleşme 'ye Taraf Devletler, (a) Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş olan ve insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri anımsayarak, (b) Birleşmiş Milletler'in, İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve İnsan Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ile, herkesin herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın, bu belgelerde tanınan hak ve özgürlüklere sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak, (c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrenselliğini, bölünmezliğini, bütüncüllüğünü ve birbirine bağlılığını ve engellilerin bu haklardan ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerektiğini yeniden onaylayarak, (d) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme'yi, İşkence ve Diğer Zalimane Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'yi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi ve Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'yi anımsayarak, (e) Engelliliğin gelişmekte olan bir kavram olduğunu ve engelliliğin sakat kişilerin, onların diğer bireyler ile birlikte eşit bir temelde topluma tam ve etkili katılmalarına olanak tanımayan tutumlar ve çevre koşullarla etkileşiminden kaynaklandığını tanıyarak, Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 2 (f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Sakatlar için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar'da yer alan ilke ve politika önerilerinin, engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak, (g) Engelliliğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulayarak, (h) Engelli olduğu için bir kişinin ayrımcılığa uğramasının kişinin doğuştan sahip olduğu onuru ve değeri ihlal ettiğini de göz önünde bulundurarak, (i) Buna ek olarak engellilerin çeşitliliğini tanıyarak, (j) Daha yoğun bir desteğe ihtiyacı olan engelliler dâhil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunması gerektiğini göz önünde bulundurarak, (k) Çeşitli belgelere ve yükümlülüklerle rağmen engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak topluma katılımında engellerle karşılaşmaya devam ettiklerini ve dünyanın her yerinde insan haklarının ihlal edildiğini dikkate alarak, (l) Tüm ülkelerde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası işbirliğinin önemini tanıyarak, (m) Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri katkıyı ve engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin, onların topluma ait oldukları hissine sahip olmalarını sağlayacağını, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını tanıyarak, (n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü dâhil olmak üzere engellilerin bireysel özerkliğinin ve bağımsızlığının önemini kabul ederek, Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 3 (o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendiren politika ve programlar da dâhil olmak üzere, politika ve programların tespit edildiği karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilme olanağına sahip olmaları gerektiğini dikkate alarak, (p) Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birden fazla nedene dayalı olarak veya ağır ayrımcılığa uğrayan engellilerin karşılaştığı zor koşulları dikkate alarak, (q) Engelli kadın ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete

uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkar muameleye, kötü muameleye veya sömürüye karşı daha büyük bir risk altında olduklarını göz önünde bulundurarak, (r) Engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmasını gerektiğini kabul ederek ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf olan Devletlerin bu amaçla üstlendiği yükümlülükleri anımsayarak, (s) Engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını teşvike yönelik çabaların toplumsal cinsiyet bakış açısını içermesi gerektiğini vurgulayarak, (t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek, (u) Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan amaç ve ilkelere tam saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve uygulanabilir insan hakları belgelerine riayet edilmesinin, özellikle silahlı çatışma ve yabancı işgali halinde engellilerin tam korunması için vazgeçilmez olduğunu aklında tutarak, Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 4 (v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek, (w) Bireyin, diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunduğunun ve bu bireyin, Uluslararası İnsan Hakları Manzumesi'nde tanınan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak, (x) Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin, engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak, (y) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğuna ve toplum ve devlet tarafından korunmaya hakkı olduğuna ve engellilerin ve aile üyelerinin, engellilerin haklarını tam ve eşit kullanabilmelerini sağlamak için gerekli korumayı ve desteği almaları gerektiğine ikna olarak Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır: 1. MADDE - AMAÇ Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, korumak ve sağlamak ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirmektir. Engelli kişiler, diğerleri yanında, çeşitli engellerle etkileşerek kişinin diğerleriyle eşit bir şekilde topluma tam ve etkili şekilde katılmasını engelleyen uzun süreli fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşal sakatlığı olan kişileri de kapsar. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 5 MADDE 2 - TANIMLAR Bu Sözleşme'nin amaçları açısından; "İletişim", erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dâhil dilleri, metin gösterimini, kabartma baskı kullanarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medya yanında, sade dili, okuyucu kişileri, beden dilini, diğer tür ve biçimdeki ve farklı araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir. "Dil" sözlü dili, işaret dilini ve sözlü olmayan diğer dilleri kapsar "Engelliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alandaki tüm insan hak ve temel özgürlüklerinin diğerleri ile eşit bir şekilde yararlanmasını veya bunları kullanması imkânını ortadan kaldıran veya bunu engelleyen her türlü ayırımı, dışlamanın veya kısıtlamanın engelliğe dayalı olarak yapılmasıdır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul uyumlaştırmanın yapılmaması dâhil her türlü ayrımcılığı kapsar; "Makul uyumlaştırma", engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerinden diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere somut durumda ihtiyaç duyulan, ölçülü ve aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve uyarlamaları ifade eder; "Evrensel tasarım" ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. "Evrensel tasarım" gerek duyulduğu takdirde belli engelli grupları için yardımcı cihazlar tasarlanması imkânını dışlamayacaktır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 6 MADDE 3- GENEL İLKELER Bu Sözleşme'nin ilkeleri şunlardır: (a) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü ve kişi bağımsızlığı da dâhil olmak üzere, kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi; (b) Ayrımcılık yapılmaması; (c) Topluma tam ve etkili katılım ve dâhil olma; (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi; (e) Fırsat eşitliği; (f) Erişilebilirlik; (g) Kadın ve erkek arasında eşitlik; (h) Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri haklarına saygı duyulması. MADDE 4- GENEL YÜKÜMLÜLÜKLER 1. Taraf Devletler, engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın bütün engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinin tam olarak hayata geçirilmesini sağlama ve hak ve özgürlükleri güçlendirme sorumluluğu altındadır. Bu amaçla, Taraf Devletler şunları taahhüt etmektedir: (a) Bu Sözleşme'de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari

ve diğer tedbirleri almayı; (b) Engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yürürlükteki yasaları, yönetmelikleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 7 kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dâhil uygun tüm tedbirleri almayı; (c) Tüm politika ve programlarda engellilerin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı; (d) Bu Sözleşmeyle bağdaşmayan herhangi bir eylemde veya uygulamada bulunmaktan kaçınmayı ve kamu otoritelerinin ve kurumlarının bu Sözleşme'ye uygun davranmalarını sağlamayı; (e) Herhangi bir kişi, örgüt veya özel teşebbüs tarafından engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılmasını bertaraf etmek için uygun tüm tedbirleri almayı; (f) Standartlar ve kılavuz ilkelerin geliştirilmesinde evrensel tasarımdan yararlanılması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğu ölçüde asgari değişikliği ve az maliyeti gerektiren ürünlerin, hizmetlerin, ekipmanın ve tesislerin araştırılmasını, geliştirilmesini, mevcudiyetini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi; (g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek, bilgi ve iletişim teknolojileri, harekete yardımcı araçlar, yardımcı teknolojiler dâhil engellilere uygun yeni teknolojilerin araştırılmasını, geliştirilmesini, mevcudiyetini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi; (h) Engellilere yeni teknolojiler dâhil harekete yardımcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve beraberinde yardımcı, destekleyici hizmetlere ve tesislere ilişkin erişilebilir bilginin sağlanması; (i) Engellilerle çalışan profesyonellerin ve personele bu Sözleşme'de tanınan haklara ilişkin eğitim verilmesi ve böylelikle bu haklarla güvence altına alınan desteğin ve hizmetlerin daha iyi sağlanması; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 8 2. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak her Taraf Devlet, kaynakları ölçüsünde azami tedbirler almayı ve gerektiğinde uluslararası işbirliği çerçevesinde, bu haklardan tam yararlanmanın aşamalı olarak sağlanması için, bu Sözleşme'de yer alan ve uluslararası hukuka göre derhal uygulanabilen yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder. 3. Taraf Devletler, bu Sözleşme'yi yürürlüğe koyacak mevzuat ve politikaların gelişimi ve uygulanmasında ve engellilere ilişkin diğer karar alma süreçlerinde, engelli çocuklar dâhil engellilere onları temsil eden örgütler aracılığıyla sık sık danışacaklar ve onları etkin bir şekilde sürece dâhil edeceklerdir. 4. Bu Sözleşme'deki hiçbir hüküm, engellilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli olan ve Taraf Devlet'in yasalarında veya Devlet bakımından yürürlükte olan uluslar arası hukuk kurallarında yer alan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletlerden herhangi birinin, hukuka, sözleşmelere, hukuki düzenlemelere, geleneğe uygun olarak tanınmış veya yürürlüğe girmiş temel insan haklarından herhangi birini, mevcut Sözleşme'nin bu hakları tanımadığı veya daha dar kapsamlı olarak tanıdığı gerekçesiyle kısıtlaması veya tanımaması mümkün değildir. 5. Bu Sözleşme'nin hükümleri, herhangi bir kısıtlamaya veya istisnaya tabi olmaksızın federal devletlerin bütün bölgelerinde uygulanacaktır. MADDE 5- EĞİTİMLİK VE AYRIMCILIK YASAĞI 1. Taraf Devletler, herkesin hukuk önünde eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın herkesin hukuk tarafından eşit korunmaya ve hukuktan eşit yararlanmaya hakkı olduğunu kabul eder. 2. Taraf Devletler, engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklayacak ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkili şekilde korunmasını güvence altına alacaktır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 9 3. Taraf Devletler, eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul uyumlaştırmanın yapılması için gerekli tüm adımları atacaktır. 4. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler, bu Sözleşme bakımından ayrımcılık sayılmayacaktır. MADDE 6- ENGELLİ KADINLAR 1. Taraf Devletler, engelli kadınların ve kız çocuklarının birden fazla nedene dayalı ayrımcılığa maruz kaldığını kabul eder ve bu bakımdan tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alırlar. 2. Taraf Devletler, kadınların tam gelişimini, ilerlemesini ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alacaktır MADDE 7- ENGELLİ ÇOCUKLAR 1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alacaktır. 2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde, çocuğun üstün yararının gözetilmesine öncelik verilecektir. 3. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde kendilerini etkileyen her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmasını, yaşlarına ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve bu hakkın tanınması için engellerinin türüne ve yaşlarına uygun destek sunulmasını sağlayacaktır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 10 MADDE 8- BİLGİNÇ YÜKSELTME 1. Taraf Devletler (aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek için) acil, etkili ve uygun tedbirler almayı taahhüt ederler. (a) Aile dâhil, toplumun her kesiminde engellilere ilişkin bilinç yükseltmek ve

haklarına ve onurlarına saygı gösterilmesini teşvik etmek; (b) Yaşamın her alanında, cinsiyete ve yaşa dayalı olanlar da dâhil olmak üzere engellilere yönelik, klişelerle, önyargılarla, zarar verici uygulamalarla mücadele etmek; (c) Engellilerin kapasiteleri ve katkıları hakkında farkındalık yaratmak. 2. Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir: (a) Toplumda bilinç yaratmaya yönelik etkili kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürülmesi: (i) Engellilerin haklarının kabuledilebilirliği konusunda toplumun eğitilmesi; (ii) Engelliler hakkında olumlu algıların ve sosyal farkındalığın gelişmesini sağlamak; (iii) Engellilerin becerilerinin, meziyetlerinin ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkılarının tanınmasını teşvik etmek; (b) Erken yaştan itibaren tüm çocuklar dâhil olmak üzere eğitim sisteminin tüm aşamalarında engellilerin insan haklarına saygıyla yaklaşılmasını teşvik etmek; (c) Engellilerin tüm medya organlarında, bu Sözleşme'nin amacına uygun bir yaklaşımla tasvir edilmesini cesaretlendirmek; (d) Engellilere ve haklarına ilişkin bilinçlendirici eğitim programları teşvik etmek. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 11 MADDE 9- ERĞĞEBĞLGRLĞK 1. Taraf Devletler, engellilerin bağımsız yaşamlarının ve yaşamın tüm alanlarına tam katılımının sağlanması ve engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi ve sistemi dâhil bilgiye ve iletişime, hem kırsal hem de kentsel bölgelerde kamuya açık tesisler veya kamuya sunulan hizmetlere erişiminin sağlanması için uygun tedbirleri almalıdır. Bu tedbirler, erişime yönelik engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içermelidir. Bu tedbirler aşağıda belirtilen yerler ve hizmetler bakımından da geçerlidir: (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dâhil diğer kapalı ve açık tesisler; (b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dâhil olmak üzere, bilgi ve iletişim araçları ve diğer hizmetler. 2. Taraf Devletler, ayrıca aşağıdakileri gerçekleştirmek için uygun tedbirler almalıdır: (a) Kamuya açık tesisler veya kamuya sunulan hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve kılavuz ilkeler geliştirmek, ilan etmek ve bunların uygulanmasını izlemek; (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel teşebbüslerin, engellilerin erişebilirliğini her açıdan dikkate almalarını sağlamak; (c) Engellilerin karşılaştığı erişim sorunlarına yönelik olarak ilgili kişileri eğitmek; (d) Kamuya açık binalarda ve diğer tesislerde kabartma baskı ve anlaşılması kolay formda işaretleme sağlamak; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 12 (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dâhil çeşitli canlı yardım ve araçları sağlamak; (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için, onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasını teşvik etmek; (g) Engellilerin internet dâhil olmak üzere yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimini teşvik etmek; (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarımını, geliştirilmesini ve dağıtılmasını ilk aşamadan başlayarak teşvik etmek ve böylelikle bu teknoloji ve sistemlere asgari maliyetle ulaşılabilmesini sağlamak. MADDE 10- YAĞAMA HAKKI Taraf devletler, her insanın doğuştan gelen yaşama hakkına sahip olduğunu teyit etmekte ve engellilerin bu haktan etkili ve diğerleriyle eşit bir şekilde yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alacaktır. MADDE 11- RĞSK DURUMLARI VE ĞNSANI AÇIDAN AÇĞL DURUMLAR Taraf Devletler, silahlı çatışma halleri, insani açıdan acil durumlar ve doğal afetler dâhil risk durumlarında engellilerin korunmasını ve güvenliğini sağlamak için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dâhil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alacaktır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 13 MADDE 12- YASA ÖNÜNDE EĞGT TANINMA 1. Taraf Devletler, engellilerin her yerde kişi olarak tanınma hakkı olduğunu teyit etmektedir. 2. Taraf Devletler, engellilerin yaşamın tüm alanlarında diğerleriyle eşit bir şekilde hak ehliyetine sahip olduğunu kabul edecektir. 3. Taraf Devletler, engellilerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alacaktır. 4. Taraf Devletler, hak ehliyetinin kullanılmasına ilişkin tüm tedbirlerin, uluslararası insan hakları hukukuna uygun şekilde istismarı önleyici uygun ve etkili güvenceler sağlamasını garanti etmelidir. Söz konusu güvenceler, hak ehliyetinin kullanılmasına ilişkin tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, ölçülü ve bireyin koşullarına uyarlanmış olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre için uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler, söz konusu tedbirlerin kişinin hakları ve çıkarları üzerindeki etkisiyle orantılı olmalıdır. 5. Taraf Devletler, bu maddenin hükümleri çerçevesinde, engellilerin mülk edinme veya mirasa hak kazanma, mali işlerini kontrol etme ve banka kredilerine, ipoteklere ve diğer mali kredilere erişim bakımından eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkili tüm tedbirleri almalı ve engellilerin mülklerinden keyfi olarak mahrum

birakılmamasını sağlamalıdır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 14 MADDE 13- ADALETE ERGĞGM 1. Taraf Devletler, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde adalete etkili erişimini sağlamalıdır. Bunun için usule ve yaşa uygun uyumlaştırmalar yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları dâhil tüm hukuki işlemlerde tanıklık etmeleri dâhil doğrudan ve dolaylı olarak katılımları kolaylaştırılmalıdır. 2. Taraf Devletler, engellilerin adalete etkili bir şekilde erişimini sağlamayı kolaylaştırmak için, polis ve cezaevi personeli dâhil adalet sistemi içerisinde çalışanların gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır. MADDE 14 - KGĞG ÖZGÜRLÜĞÜ VE GÜVENLİĞİ 1. Taraf Devletler, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlayacaktır: (a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma hakkı; (b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayanması ve engelliliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi. 2. Taraf Devletler, engelliler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğerleriyle eşit bir şekilde yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun güvencelere sahip olmasını ve engellilerin, makul uyumlaştırmaya ilişkin hükümler dâhil olmak üzere Sözleşme'nin hedeflerine ve ilkelerine uygun muamele görmesini sağlamalıdır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 15 MADDE 15- GĞKENCEYE VEYA ZALGMANE, GNSANLIK DIĞI VEYA AĞAĞILAYICI MUAMELEYE VEYA CEZAYA MARUZ KALMAMAK 1. Hiç kimse, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmamalıdır. 2. Taraf Devletler, engellilerin işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğerleriyle eşit bir şekilde korunmasını sağlamak için, etkili tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri almalıdır. MADDE 16- SÖMÜRÜYE, GĞDDETE VE GSGSMARA MARUZ KALMAMAK 1. Taraf Devletler, engellileri evin içinde ve dışında sömürünün, şiddetin ve istismarın bunların cinsiyete dayalı olması dâhil her biçiminden korumak için uygun tüm yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tedbirleri almalıdır. 2. Taraf Devletler, engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyete ve yaşa uygun yardım ve destek sağlayarak, sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alacaktır. Taraf Devletler, koruyucu hizmetlerin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlamalıdır. 3. Taraf Devletler, sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için engellilere hizmete yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkili bir şekilde denetlenmesini sağlayacaktır. 4. Taraf Devletler, koruyucu hizmetlerin sunulması sırasında gerçekleşenler dâhil olmak üzere, sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak iyileşmesini, rehabilitasyonunu ve sosyal bütünleşmelerini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 16 alacaktır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlamalı ve yaşa ve cinsiyete ilişkin özel ihtiyaçlarını dikkate alacaktır. 5. Taraf Devletler, engellilere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının teşhisini, soruşturulmasını ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dâhil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyacaktır. MADDE 17- KGĞG BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASI Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğerleriyle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir. MADDE 18- SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ VE UYRUKLUK 1. Taraf Devletler, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde seyahat ve ikametgahını seçme özgürlüğüne ve uyrukluğa haklarına sahip olduğunu kabul edecek; ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlayacaktır. (a) Uyrukluğa kazanma ve değiştirme hakkının olması ve keyfi olarak veya engelli olması nedeniyle uyrukluğundan mahrum bırakılmaması; (b) Kişinin engelli olması nedeniyle uyrukluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını kolaylaştırmak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçlerden yararlanma olanağından mahrum bırakılmaması; (c) Kendi ülkesi dâhil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması; (d) Kendi ülkesine girme hakkından engelli olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 17 2. Engelli çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilecek ve doğuştan isim edinme, uyrukluğa kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır. MADDE 19- BAĞIMSIZ YAĞAMA VE TOPLUMA DÂHİ OLMA Bu Sözleşmeye taraf Devletler, tüm engellilerin diğerleriyle eşit seçeneklere sahip olarak toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir ve engellilerin bu haktan tam olarak

yararlanmalarını ve topluma tam dâhil olmalarını ve katılmalarını kolaylaştırmak için, aşağıdakiler de dâhil olmak üzere etkili ve gerekli tedbirleri alacaktır: (a) Engelliler, diğerleriyle eşit bir şekilde ikametgâhlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme imkânına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar; (b) Engellilerin, kişisel destek dâhil olmak üzere, toplum içinde yaşamak ve topluma dâhil olmak için ihtiyaç duydukları, konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimi sağlanmalı ve engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmeli; (c) Genel kamuya yönelik hizmet ve tesisler, engellilere eşit şekilde açık olmalı ve ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir. MADDE 20- KİŞİSEL HAREKETLİĞİ Taraf Devletler, engellilerin imkân dâhilinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için aşağıdakiler dâhil etkili tedbirleri alacaktır: (a) Engellilerin istedikleri şekilde ve zamanda, karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerini kolaylaştırmak; (b) Engellilerin, hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara, karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 18 (c) Engellilere ve engellilerle çalışan uzman personele, engellilerin hareket becerilerini geliştirmeleri konusunda eğitim verilmesi; (d) Harekete yardımcı araç ve gereçleri, yardımcı teknolojileri üretenleri, engellilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik etme. MADDE 21- DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE BİLGİ ERİŞİMİ Taraf Devletler, engellilerin bu Sözleşme'nin 2. maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihlerine bağlı olarak kullanabilmesi, bilgi ve fikirleri araştırma, alma ve verme özgürlüğü dâhil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğerleriyle eşit bir şekilde yararlanabilmesi için aşağıdakiler dâhil uygun tüm tedbirleri alacaktır: (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle, zamanında ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması; (b) Engellilerin resmi makamlarla olan iletişimde işaret dilini, kabartma baskıyı, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araçlarını ve biçimlerini kullanmalarının kabul edilmesi ve kolaylaştırılması; (c) Kamuya hizmet sunan özel kuruluşların, internet dâhil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanabileceği biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi; (d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dâhil olmak üzere, kitle iletişim hizmeti sunan kurumların, hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarını teşvik etmek. (e) İşaret dilinin kullanılmasının tanınması ve teşvik edilmesi. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 19 MADDE 22- ÖZEL HAYATA SAYGI 1. İkametgâhı ve yaşama biçimi ne olursa olsun, hiçbir engellinin özel hayatına, ailesine, konutuna, haberleşmesine ve diğer tür iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale edilemez ve şeref ve haysiyeti aleyhine hukuka aykırı saldırılarda bulunulamaz. Engellilerin, söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkı vardır. 2. Taraf Devletler, engellilerin kişisel bilgileri ile sağlık ve rehabilitasyona ilişkin bilgilerinin gizliliğini diğerleri ile eşit bir şekilde koruyacaktır. MADDE 23- KONUTA VE AĞLE HAYATINA SAYGI 1. Taraf Devletler, evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için etkili ve uygun tedbirleri, engellilerin diğerleriyle eşit olduğunu gözeterek almalıdır. Bu çerçevede, aşağıda belirtilenleri sağlamalıdır: (a) Evlenme yaşına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması; (b) Engellilerin çocuklarının sayısına ve aralığına serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ve bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması; (c) Çocuklar dâhil engelliler diğerleriyle eşit bir şekilde, üreme yetisinden mahrum bırakılmayacaktır. 2. Taraf Devletler velayet, vesayet, kayımlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda - her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla - engellilerin hak ve Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 20 sorumluluklarını güvence altına almalıdır. Engelliler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken, taraf Devletler uygun desteği sunmalıdır. 3. Taraf Devletler, engelli çocukların aile yaşamına ilişkin olarak diğerleriyle eşit haklara sahip olmasını sağlamalıdır. Taraf Devletler, bu hakların hayata geçirilmesini sağlamak ve engelli çocukların gizlenmesini, terk edilmesini, ihmal edilmesini ve ayrı tutulmasını önlemek üzere, engelli çocuklara ve ailelerine erken bir zamanda, kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunmalıdırlar. 4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemine aykırı olarak ailesinden ayrılmasını sağlamalıdır. Bunun istisnası, yetkili makamların yargısal bir denetime tabi olmak kaydıyla çocuğun ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna, uygulanan yasa ve usuller uyarınca, çocuğun üstün yararı gereğince karar vermesidir. Hiç bir koşulda, çocuğun veya anne ve babasından birinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz. 5. Taraf Devletler, engelli çocuğun çekirdek ailesinin

çocuğa bakamaması halinde, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt etmelidir. MADDE 24- EĞİTİM 1. Taraf Devletler, engellilerin eğitim hakkını tanırlar. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için, eğitim sisteminin her seviyede engellileri de içine almasını ve ömür boyu eğitim imkânı sağlamalıdır. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir: (a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi; (b) Engellilerin kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının ve zihinsel ve fiziksel becerilerinin en üst derecede gelişiminin sağlanması; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 21 (c) Özgür bir toplumda, engellilerin etkili bir şekilde katılımlarının sağlanması. 2. Bu hakkın hayata geçirilmesi için taraf Devletler aşağıda belirtilenleri sağlamalıdır: (a) Engelliler, engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminin dışında tutulmamalıdır ve engelli çocuklar, engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve orta öğretimin dışında tutulmamalıdır; (b) Engelliler yaşadıkları çevrede, engellerini gözeterek onları da içine alan, kaliteli, parasız ilk ve orta öğretime diğerleriyle eşit bir şekilde erişebilmelidir; (c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul uyumlaştırma yapılması; (d) Engellilerin genel eğitimden etkili şekilde yararlanabilmeleri için, genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almaları; (e) Engellilerin eğitime dâhil olması hedefine uygun olarak, bireye özgülenmiş etkili destekleyici tedbirlerin akademik ve sosyal gelişimi en üst seviyeye çıkartan ortamlarda sağlanması. 3. Taraf Devletler, engellilerin toplumun üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılmalarını kolaylaştırmak için yaşam ve sosyal gelişim becerilerini edinmelerini sağlamalıdır. Bu amaçla, taraf Devletler aşağıda belirtilen uygun tedbirleri almalıdır: (a) Kabartma baskı ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesine, beden dilinin, iletişimin alternatif araçlarının ve biçimlerinin, yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesine ve akran desteği ve rehberlik hizmeti verilmesine yardımcı olunması; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 22 (b) İşaret dilinin öğrenilmesine ve işitme engellilerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması; (c) Görme engelli, işitme engelli veya hem görme hem işitme engelli olanların, özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini azamileştiren ortamlarda sunulmasını sağlamak. 4. Taraf Devletler, bu hakkın hayata geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dâhil olmak üzere, işaret dilini ve kabartma baskı bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitilmesi için uygun tedbirler almalıdır. Söz konusu eğitim, engelliliğe ilişkin bilincin yükseltilmesini, uygun alternatif iletişim araç ve biçimlerinin, destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir. 5. Taraf Devletler, engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğerleriyle eşit bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Bu amaçla, taraf Devletler engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul uyumlaştırmanın yapılmasını sağlamalıdır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 23 MADDE 25- SAĞLIK Taraf Devletler, engellilerin engelleri nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın, ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, engellilerin sağlıkla ilgili rehabilitasyon dâhil olmak üzere, cinsiyet duyarlılığı olan sağlık hizmetlerine erişimini sağlamak için tüm uygun tedbirleri almalıdır. Taraf Devletler: (a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, engellilere, diğer kimselere sağlananlarla aynı kapsamda, kalitede ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel sağlığı ve halk sağlık programlarını içermesini sağlamalıdır; (b) Engellilerin özellikle engelleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetleri sağlanmalıdır. Diğerleri yanında çocuklar ve yaşlılar arasında sakatlığın asgariye indirilmesi veya artmasının önlenmesi için tasarlanan sağlık hizmetleri, erken tanı ve mümkünse müdahaleyi de kapsamalıdır; (c) Kırsal alanlar dâhil olmak üzere, sağlık hizmetlerinin mümkün olduğu kadar, kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınında sağlanmalıdır; (d) Sağlık profesyonellerinin, engellilere sundukları tıbbi bakımın, başka kimselere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onamlarına dayanmasını sağlamak amacıyla, diğerleri yanında, eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık bakımının etik standartlarını yayımlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında farkındalık yaratırlar; (e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde, engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar; (f) Engelliliğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önler. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 24 MADDE 26- HABİTASYON VE REHABİLTASYON 1. Taraf Devletler, engellilerin azami

bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki beceriler elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılmalarını sağlamak için akran desteği dâhil etkili ve uygun tedbirler almalıdır. Bu bakımdan, taraf Devletler, özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmetleri sunmalı, mevcut hizmetleri güçlendirmeli ve genişletmelidir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler: (a) Rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçları ile güçlü yönlerinin çok disiplinli bir değerlendirmesine dayanmalıdır; (b) Engellilerin katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak rızaya dayalıdır ve bu hizmet ve programlar, kırsal alanlar dâhil olmak üzere, engellilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulur. 2. Taraf Devletler, rehabilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, sürekli eğitim dâhil olmak üzere eğitim programları geliştirilmesini destekler. 3. Taraf Devletler, engelliler için hazırlanmış, rehabilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazların ve teknolojilerin kullanılabilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını geliştirmelidir. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 25 MADDE 27- ÇALIŞMA VE İSTİHDAM 1. Taraf Devletler, engellilerin çalışma hakkını diğerleriyle eşit bir şekilde tanır; ve bu hak, engellilerin açık, kapsayıcı ve erişilebilir nitelikte bir iş piyasası ve çalışma ortamında, serbestçe seçtikleri bir işte hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler, çalışırken sakatlananlar dâhil tüm engellilerin çalışma hakkının hayata geçmesini, yasama tedbirleri dâhil uygun tüm tedbirleri alarak, güvence altına almalıdır. Buna ek olarak: (a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, çalışma sırasında, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dâhil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar; (b) Adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak, engellilerin hakları diğerleriyle eşit bir şekilde korunmalıdır. Bu, fırsat eşitliğini, eşit değerinde bir iş için engellilere eşit ücret verilmesini ve tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi dâhil olmak üzere güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını içerir; (c) Engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde iş ve sendikal haklarını kullanabilmelerini sağlar; (d) Engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, meslek içi sürekli eğitime etkili erişimini sağlar, (e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarını ve kariyer gelişimini desteklemek ve engellilerin iş aramasına ve işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder; (f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir; (g) Engelli kimseleri kamu sektöründe istihdam eder; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 26 (h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve tedbirlerle, engellilerin özel sektörde çalıştırılmasını destekler; (i) Engellilerin çalıştıkları işyerlerinde makul uyumlaştırmaların yapılmasını sağlar; (j) Engellilerin açık iş piyasasında iş tecrübesi kazanmasını sağlar; (k) Engelliler için mesleki ve profesyonel rehabilitasyon, işe uyum ve çalışmaya dönüş programları yürütür. 2. Taraf Devletler, engellilerin köle olarak tutulmalarını sağlamalı ve engellileri zorla çalıştırılmaya ve mecburi çalışmaya karşı diğerleriyle eşit bir şekilde korumalıdır. MADDE 28- YETERLİ HAYAT STANDARDI VE SOSYAL KORUNMA 1. Taraf Devletler, engellilerin yeterli yiyecek, giysi ve barınma dâhil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanır ve bu hakkın engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atacaktır. 2. Taraf Devletler, engellilerin sosyal korunma ve engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanır ve aşağıda belirtilen tedbirler dâhil bu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atmalıdır: (a) Engellilerin temiz su hizmetlerine eşit erişimini sağlamak ve uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere, araç ve gerece ve engelliliğe ilişkin ihtiyaçlarına ilişkin diğer yardımlara erişimi sağlamak: Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 27 (b) Özellikle engelli kadın ve kızlar ve engelli yaşlılar dâhil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak; (c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin engelliliğe ilişkin harcamalarında (uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dâhil) devlet yardımına erişimini sağlamak; (d) Engellilerin sosyal konut programlarına erişimini sağlamak; (e) Engellilerin emeklilikle bağlantılı menfaatlere ve programlara eşit erişimini sağlamak. MADDE 29- SİYASAL VE KAMUSAL YAŞAMA KATILIM Taraf Devletler, engellilerin siyasi haklarını ve diğerleriyle eşit bir şekilde bunlardan yararlanma imkânını güvence altına almalı ve aşağıda belirtilenleri yerine getirmelidir; (a) Diğerleri yanında aşağıda belirtilenler yoluyla, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde seçme ve seçilme hakları dâhil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla etkili ve tam katılımını

sağlamak; (i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılması kolay olmasını sağlayarak; (ii) Engellilerin seçimlerde ve halk referandumlarında sindirilmekten gizli oy kullanmaları ve aday olma ve etkin bir şekilde kamu görevi yürütme, kamu yönetiminin tüm kademelerinde kamu görevi yürütme haklarını koruyarak, uygun olduğunda yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırarak; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 28 (iii) Engellilerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri halinde oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vererek, (b) Engellilerin ayrımcılığa uğramadan, diğerleriyle eşit bir şekilde, kamu yönetiminde etkin ve tam şekilde görev alabilecekleri bir ortamın yaratılması ve aşağıda belirtilenler dâhil olmak üzere, kamu yönetimine katılımlarının cesaretlendirilmesi: (i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara, derneklere ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım; (ii) Engellileri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden engelli örgütlerinin kurulması ve bunlara üyelik. MADDE 30- KÜLTÜREL YAŞAMA, DİNLENME, EĞLENCE VE SPOR ETKİNLİKLERİNE KATILIM 1. Taraf Devletler, engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde kültürel yaşama katılım hakkını tanıyarak ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır: (a) Kültürel materyallerden, onların erişilebilir biçimde olanları aracılığıyla yararlanmak; (b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere erişilebilir biçimlerde erişmek; (c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere erişebilmek ve mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlara ve alanlara erişebilmek. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 29 2. Taraf Devletler, engellilerin sadece kendi menfaatleri için değil, toplumu zenginleştirmek için yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri almalıdır. 3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, engellilerin kültürel materyallere erişimine makul olmayan veya ayrımcı nitelikte engeller çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri almalıdır. 4. Engelliler, diğerleriyle eşit bir şekilde, işaret dilleri ve sağır kültürü dâhil kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir. 5. Taraf Devletler, engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğerleriyle eşit bir şekilde katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri almalıdır: (a) Engellilerin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve geliştirmek; (b) Engellilerin, engelliliğe özgü spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılma imkânına sahip olmasını sağlama ve bu nedenle, diğerleriyle eşit bir şekilde onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını cesaretlendirmek; (c) Engellilerin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak; (d) Engelli çocukların, okullardaki etkinlikler dâhil oyun, eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilmesini sağlamak; (e) Eğlence, turistik, dinlenme ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere engellilerin erişebilmesini sağlamak. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 30 MADDE 31 - İSTATİSTİKLER VE VERİ TOPLAMA 1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'yi uygulamak üzere politikalar oluşturmak ve bunları uygulamak için istatistik ve araştırma verileri dâhil uygun bilgileri toplamayı taahhüt eder. Bu bilgilerin toplanması ve saklanması süreci aşağıdaki standartlarla uyum göstermelidir: a. Gizliliğin ve engellilerin özel yaşamına saygının güvence altına alınması için, verilerin korunmasına ilişkin mevzuat dâhil yasal güvencelerle uyum göstermelidir; b. Uluslararası düzlemde kabul edilmiş olan insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin normlar ve istatistiklerin toplanması ve kullanılmasına ilişkin etik ilkelerle uyum göstermelidir. 2. Bu maddeye uygun olarak toplanan bilgi uygun bir şekilde ayrıştırılacak ve bu Sözleşme uyarınca taraf devletlerin yükümlülüklerinin uygulanmasının değerlendirilmesinde ve bu hakları kullanırken engellilerin karşılaştıkları zorlukların tanımlanması ve bu sorunların çözülmesi için kullanılacaktır. 3. Taraf Devletler, bu istatistiklerin dağıtımını ve engellilerin ve diğer kimselerin bu istatistiklere erişimini sağlamakla sorumlu sayılacaktır. MADDE 32- ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ 1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin amaç ve hedeflerine ulaşabilmesine yönelik ulusal çabaları destekleyen uluslararası işbirliğinin ve bu işbirliğinin geliştirilmesinin önemini kabul eder ve bu bağlamda, Devletlerarasında ve içinde özellikle engellilerin örgütleri olmak üzere ilgili uluslararası ve bölgesel örgütlerle ortaklık içerisinde uygun ve etkili tedbirlerin alınmasını taahhüt eder. Diğerlerine ilaveten bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir: a. Uluslararası kalkınma programları dâhil uluslararası işbirliğinin engellileri içerici ve onların erişimine uygun olmasını sağlamalıdır; Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 31 b. Bilgilerin, deneyimlerin, eğitim programlarının ve en iyi

uygulamaların değişimi ve paylaşımı dâhil kapasite geliştirilmesinin kolaylaştırılması ve desteklenmesi; c. Bilimsel ve teknik bilginin araştırılması ve bunlara erişimde işbirliğinin kolaylaştırılması; d. Erişilebilir ve yardımcı teknolojilere erişimin ve bunların paylaşımının kolaylaştırılması dâhil, teknolojilerin transferi aracılığıyla uygun teknik ve ekonomik desteğin sağlanması. 2. Bu maddenin hükümleri, her bir Taraf devlet'in bu Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmesine engel olmayacaktır. MADDE 33- ULUSAL UYGULAMA VE GZLEME I. Taraf devletler, örgütlenme yapılarına uygun olarak, bu Sözleşme'nin uygulanmasından sorumlu olmak üzere idare içinde bir veya birden fazla merkez tayin edecek ve farklı sektör ve seviyelerdeki ilgili eylemleri kolaylaştırmak üzere, idare içinde bir işbirliği mekanizmasının kurulmasını veya tayinini gündemlerine alacaklardır. 2. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin uygulanmasını sağlamak, korumak ve izlemek için hukuk sistemlerine ve idari sistemlerine uygun olarak, Taraf Devlet'in içinde bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir çerçeve oluşturacak, geliştirecek, tayin edecek veya kuracaktır. Taraf Devletler, böyle bir mekanizmayı tayin ederken veya kurarken, insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik ulusal kurumların konum ve işlevine ilişkin ilkeleri dikkate alacaktır. 3. Sivil toplum, özellikle engelliler ve onları temsil eden örgütler, izleme sürecinde yer alacak ve bu sürece tam olarak katılacaktır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 32 MADDE 34- ENGELLİ HAKLARI KOMİTESİ 1. Bundan sonra belirtilen faaliyetleri yürütmek üzere bir Engelli Hakları Komitesi (bundan sonra "Komite" olarak atfedilecek) kurulacaktır. 2. Komite, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihte 12 uzmandan oluşacaktır. Sözleşme'ye 60 devletin daha onay veya katılıma yoluyla taraf olmasından sonra, Komite'ye 6 üye daha katılacak ve azami üye sayısı olan 18'e ulaşacaktır. 3. Komite'nin üyeleri kişisel sıfatlarıyla görev yapacak ve yüksek ahlaki niteliklere ve bu Sözleşme'nin kapsamına aldığı alanda yetkinlik ve deneyime sahip olacaklardır. Taraf Devletler aday gösterirken, bu Sözleşme'nin 4.3. maddesinde yer alan hükme gereken özeni göstermeye davet edilmektedir. 4. Komite'nin üyeleri taraf Devletlerce, adil coğrafi dağılım, farklı uygarlık biçimleri ve belli başlı hukuk sistemlerinin temsili, dengeli cinsiyet temsili ve engelli uzmanların katılımı esasları gözetilerek seçilmelidir. 5. Komite üyeleri, Taraf Devletler Konferansı toplantılarında ve Taraf Devletlerin kendi vatandaşları arasından aday gösterdiği kişiler arasından gizli oyla seçilecektir. Bu toplantılarda, taraf Devletlerin üçte ikisi toplantı yeter sayısını oluşturacaktır; toplantıda mevcut ve oy kullanan Taraf Devlet temsilcilerinin mutlak çoğunluğunun oyunu ve en yüksek sayıda oyu alanlar Komite'ye seçilecektir. 6. İlk seçim, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay geçmeden yapılacaktır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her bir seçim tarihinden en az dört ay önce Taraf Devletlere, iki ay içerisinde adaylarını sunmaları için bir davet mektubu gönderecektir. Genel Sekreter, bunun üzerine aday olarak gösterilen tüm kişilerin alfabetik bir sırada yer aldığı, aday gösteren Taraf Devletleri de belirten bir liste hazırlayacak ve bu listeyi Taraf Devletlere gönderecektir. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 33 7. Komite'nin üyeleri, dört yıllık bir dönem için seçilecektir. Bu üyeler, bir kez daha seçilebilecektir. Fakat ilk seçimlerde seçilen altı üyenin görev süresi iki yılın sonunda sona erecektir; ilk seçimden hemen sonra, bu altı üyenin isimleri bu maddenin 5. paragrafında belirtilen toplantının oturum başkanı tarafından kura ile seçilecektir. 8. Komite'nin altı ek üyesinin seçimi, bu maddenin ilgili hükümlerine uygun olarak normal seçimler sırasında yapılacaktır. 9. Eğer, Komite'nin üyesi ölürse, istifa ederse veya herhangi bir başka nedenden dolayı görevini yerine getiremeyeceğini açıklarsa, üyeyi aday gösteren taraf Devlet, bu maddenin ilgili hükümlerinde belirtilen nitelikleri taşıyan bir başka uzmanı, geri kalan görev süresinde hizmet etmesi için atayacaktır. 10. Komite, içtüzüğünü kendisi hazırlayacaktır. 11. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Sözleşme'ye göre Komite'nin fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmesi için gerekli personeli ve olanakları sağlayacak ve ilk toplantısını yapacaktır. 12. Genel Kurul'un onayıyla, bu Sözleşme'ye göre oluşturulan Komite'nin üyeleri, Komite'nin sorumluluklarının önemi dikkate alınarak, Birleşmiş Milletlerin kaynaklarından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun belirlediği kayıt ve şartlarda ücret alacaktır. 13. Komite'nin üyeleri, Ayrıcalık ve Bağımsızlıklar Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin ilgili bölümlerinde yer alan ve Birleşmiş Milletler için görev yapan uzmanların sahip oldukları imkan, ayrıcalık ve bağımsızlıklara sahiptir. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 34 MADDE 35- TARAF DEVLET RAPORLARI 1. Her bir taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla, bu Sözleşme'de yer alan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla aldığı tedbirlere ve bu çerçevede kaydedilen gelişmelere ilişkin kapsamlı bir raporu, bu Sözleşme'nin söz konusu devlet bakımından yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 2 yıl içerisinde Komite'ye sunmalıdır. 2. Bundan sonra Taraf Devletler, en azından her dört yılda bir ve ayrıca Komite ne zaman talepte

bulunursa rapor sunmalıdır. 3. Komite, raporların içeriğine uygulanacak kılavuz ilkeleri belirleyecektir. 4. Komite'ye, kapsamlı bir ilk rapor sunan Taraf Devlet'in, sonraki raporlarında bir öncekinde sunduğu bilgileri tekrarlamasına gerek yoktur. Taraf Devletler, Komite'ye rapor hazırlarken, raporu açık ve şeffaf bir şekilde hazırlamaya ve bu Sözleşme'nin 4.3 maddesinde belirtilen hükmün gereklerini özenle yerine getirmeye davet edilir. 5. Raporlar, bu Sözleşme'de yer alan yükümlülüklerin tamamen yerine getirilmesini etkileyen etkenleri ve zorlukları içerebilir.

MADDE 36- RAPORLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 1. Her bir raporu değerlendirecek olan Komite, gerekli gördüğü takdirde rapora ilişkin önerilerde ve genel tavsiyelerde bulunacak ve bunları ilgili Taraf Devlet'e gönderecektir. Taraf Devlet, Komite'ye yanıt verebilir. Komite, bu Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili olarak Taraf Devletlerden ek bilgi talep edebilir. 2. Eğer bir Taraf Devlet, raporun sunumunu önemli ölçüde geciktirirse, Komite, ilgili Taraf Devlet'i, ihtardan itibaren 3 ay içerisinde rapor sunması, aksi takdirde Taraf Devlet'in bu Sözleşme'ye ilişkin uygulamasının Komite'nin elinde olan güvenilir bilgiler ışığında incelenmesi gerekeceği konusunda ihtar Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 35 eder. Komite, Taraf Devlet'i bu incelemeye katılmaya davet edecektir. Taraf Devlet'in ihtarla ilgili raporu sunarak yanıt vermesi halinde bu maddenin 1. paragrafının hükümleri uygulanacaktır. 3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, raporları tüm Taraf Devletlere iletacaktır. 4. Taraf Devletler, raporlarını kendi ülkelerinde kamuya açık hale getirecek ve bu raporlara ilişkin öneri ve genel tavsiyelere erişimi kolaylaştıracaktır. 5. Raporlarda teknik öneri veya yardım talebinin bulunması veya böyle bir ihtiyacın belirtilerinin bulunması halinde Komite, Taraf Devletlerin raporlarını, varsa bu talep veya belirtilere ilişkin kendi gözlemleri ve tavsiyeleri ile birlikte Birleşmiş Milletlerin uzmanlık örgütlerine kuruluşlarına, fonlarına, programlarına ve diğer yetkili organlarına gönderecektir.

MADDE 37- TARAF DEVLETLER VE KOMİTE ARASINDA İŞBİRLİĞİ 1. Her bir Taraf Devlet, Komite ile işbirliğinde bulunmalı ve görevlerini yerine getirmelerinde Komite üyelerine yardımcı olmalıdır. 2. Komite Taraf Devletlerle olan ilişkilerinde, bu Sözleşme'nin uygulanmasına yönelik ulusal kapasitenin geliştirilmesi için, uluslararası işbirliği yolları dâhil tüm yolları ve araçları göz önünde bulunduracaktır.

MADDE 38- KOMİTE'NİN DEĞER ORGANLARLA OLAN İŞBİRLİĞİ Bu Sözleşme'nin etkili bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek ve bu Sözleşme'nin kapsadığı alanda uluslararası işbirliğini cesaretlendirmek için: a. Uzmanlık örgütleri ve diğer Birleşmiş Milletler organları, kendi görev alanlarına giren Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına ilişkin görüşmelerde bulunma yetkisine sahiptir. Komite, uzmanlık örgütlerini ve diğer yetkili organlarını, Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin olarak kendi görev alanlarına giren konularda uzman görüşü bildirmeleri için davet edebilir. Komite, uzmanlık örgütlerini ve diğer Birleşmiş Milletler organlarını kendi görev Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 36 alanlarına giren konularda Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin raporlar sunmaya davet edebilir. b. Komite, görevini yerine getirirken, uygun hallerde, raporlama ilkeleri, öneriler ve genel tavsiyeler arasında tutarlılığı sağlamak ve görevlerin yerine getirilmesinde tekrar ve çakışmaların önüne geçmeyi önlemek amacıyla, uluslararası insan hakları sözleşmeleriyle kurulan diğer ilgili organlara danışacaktır;

MADDE 39- KOMİTE'NİN RAPORU Komite, her iki yılda bir Genel Kurul'a ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e faaliyetlerine dair rapor sunacak; ve raporlara ve Taraf Devletlerden alınan bilgilere dayalı olarak önerilerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Söz konusu öneriler ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerden gelen yorumlarla birlikte Komite'nin raporuna dâhil edilecektir.

MADDE 40- TARAF DEVLETLER KONGRESİ 1. Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin herhangi bir konuyu ele almak üzere düzenli bir şekilde Taraf Devletler Konferansı'nda bir araya geleceklerdir. 2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içerisinde, Taraf Devletler Konferansı'nı toplar. Sonraki toplantılar, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından iki yılda bir veya Taraf Devletler Konferansı'nın kararı üzerine yapılır. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 37

MADDE 41- TEVDİ Bu Sözleşme'nin tevdi mercii Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olacaktır.

MADDE 42- GİRİŞ Bu Sözleşme, 30 Mart 2007'de New York'da ki Birleşmiş Milletler Genel Merkez'inde tüm Devletlerin ve bölgesel örgütlerin imzasına açılacaktır.

MADDE 43- BAĞLANMA RIZASI Bu Sözleşme, imzalayıcı Devletler tarafından onaya ve imzalayıcı bölgesel örgütler tarafından resmi teyide tabi olacaktır. Sözleşme, sözleşmeyi imzalamamış Devletlerin ve bölgesel örgütlerin katılımına açıktır.

MADDE 44- BÖLGESEL ÖRGÜTLER 1. "Bölgesel örgütler", bir bölgedeki egemen devletler tarafından kurulmuş olan ve üye Devletlerin bu Sözleşme tarafından düzenlenen hususlarda yetki devretmiş oldukları örgütleri ifade eder. Söz konusu örgütler, resmi teyit veya kabul belgelerinde, bu Sözleşme'de düzenlenen hususlara ilişkin yetkilerinin kapsamını beyan edeceklerdir. Örgütler, yetkilerinin kapsamına ilişkin olarak daha sonra

meydana gelen değişiklikleri tevdi merciine bildireceklerdir. 2. Bu Sözleşme'de "Taraf Devletlere" yapılan atıflar, yetkileri ölçüsünde örgütleri de kapsar. 3. 45. maddenin 1. paragrafı ve 47. maddenin 2. ve 3. paragrafları bakımından, bölgesel örgütlerin tevdi belgeleri sayıya dâhil edilmeyecektir. 4. Bölgesel örgütler, Taraf Devletler Konferansı'nda, kendi yetkileri kapsamında olan hususlarda, bu Sözleşme'ye taraf olan üyelerinin sayısına eşit sayıda oy hakkına sahiptir. Söz konusu örgüt, eğer ona üye olan bir Devlet kendi oy hakkını kullanırsa, oy hakkını kullanamaz; yine örgütün oy hakkını kullanması halinde örgüte üye olan devlet oy kullanamaz. Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 38 MADDE 45- YÜRÜRLÜĞE GİRME 1. Bu Sözleşme, yirminci onay veya katılma belgesinin tevdi tarihini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir 2. Yirminci belgenin tevdiinden sonra Sözleşme'yi onaylayan, resmen teyit eden veya Sözleşme'ye katılan her Devlet veya bölgesel örgüt için Sözleşme, kendi belgesini tevdi etmesini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir. MADDE 46- ÇEKİNCELER 1. Bu Sözleşme'nin konu ve amacıyla bağdaşmayan çekinceler kabul edilmez. 2. Çekinceler, her zaman geri alınabilir. MADDE 47- DEĞİŞİKLİKLER 1. Taraf her Devlet, bu Sözleşme'de değişiklik yapılması teklifinde bulunabilir ve bu teklifi Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne sunabilir. Genel Sekreterlik, her değişiklik teklifini Taraf Devletlere ileterek, bu teklifin değerlendirilmesi ve karara bağlanması için bir Taraf Devletler Konferansı düzenlenmesini isteyip istemediklerini bildirmelerini ister. Söz konusu teklifin iletilmesini izleyen dört ay içerisinde Taraf Devletlerin en az üçte birinin Konferans düzenlenmesinden yana olduklarını bildirmesi üzerine, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler gözetiminde Konferans'ı düzenler. Konferans'a katılan ve oy kullanan Taraf Devletlerin üçte ikilik çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, Genel Sekreter tarafından önce Genel Kurul'un tasvibine ve ardından da kabul için tüm Taraf Devletlere sunulacaktır. 2. Bu maddenin 1. paragrafına göre kabul ve tasvip edilen değişiklikler, tevdi edilen kabul belgelerinin sayısının, değişikliğin kabulü tarihindeki Taraf Devlet sayısının üçte ikisine ulaşmasını takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir. Değişiklik, diğer Taraf Devletler için, kendi kabul belgelerini Birleşmiş Milletler Engellilerin İnsan Haklarına Dair Sözleşmesi 39 göndermelerini takip eden otuzuncu günde yürürlüğe girecektir. Değişiklik sadece değişikliği kabul eden Taraf Devletler için bağlayıcı olacaktır. 3. Taraf Devletler Konferansı'nda konsensüs ile karar verildiğinde, münhasıran 34., 38.,39. ve 40. maddelere ilişkin olan ve bu maddenin 1. paragrafına göre kabul ve tasvip edilen değişiklikler, tevdi edilen kabul belgelerinin sayısının, değişikliğin kabul edildiği tarihteki Taraf Devlet sayısının üçte ikisine ulaşmasını takip eden otuzuncu günde, tüm Taraf Devletler bakımından yürürlüğe girer. MADDE 48- FESİH Taraf Devlet, yazılı olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne ihbarda bulunarak Sözleşme'yi feshedebilir. Fesih, Genel Sekreterliğin bildirim almasından itibaren 1 yıl sonra etkili hale gelir The text of the present Convention shall be made available in accessible formats. MADDE 49- ERGİLEBİLİR BİÇİMLER Bu Sözleşme'nin metni erişilebilir biçimlerde kamuya sunulacaktır. MADDE 50- GEÇERLİ METİNLER Bu Sözleşme'nin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerlidir. Yukarıdaki hususları tasdiklen, hükümetleri tarafından usulüne uygun şekilde yetkilendirilmiş aşağıda imzaları bulunan tüm yetkili temsilciler bu Sözleşme'yi imzaladılar.